

1. Крисальний О.В. Організаційно-економічні особливості інноваційної діяльності / О. В. Крисальний // Економіка АПК, 2005. — № 8. — С.10–13;
2. Інноваційне сприяння нарощуванню продовольчих ресурсів в Україні та світі / [Кулаєць М.М., Бабієнко М.Ф., Витвицька О.Д., Усаченко Л.М.]. — // Економіка АПК, 2012. — № 5. — С. 139-144;
3. Музика П.М. Інноваційне підприємництво в аграрному виробництві України / Музика П.М.: Монографія. — Львів: ПП «Кварт», 2005. — 306 с.;
4. Трегобчук В.М. Інноваційно-інвестиційний розвиток національного АПК: проблеми, напрями, механізми / Трегобчук В.М. // Економіка України. 2006. — № 2. — С. 4-12;
5. Шубравська О.В. Перспективи модернізації аграрного сектору України / О.В. Шубравська, К.О. Прокопенко // Економіка України, 2013. — № 8. — С. 64-76;
6. Експерт: Інновації збільшують ефективність агробізнесу на 17-45%. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://agroportal.ua/news/tehnologii/ekpert-za-schet-innovatsii-effektivnost-agrobiznesa-rastet-na-1745/>;
7. Наукова та інноваційна діяльність України. Статистичний збірник. — К.: Держстат України, 2017. — 134 с.;
8. Шубравська О.В. Біоекономіка: аналіз світового розвитку та передумови становлення в аграрному секторі економіки України / Шубравська О.В. // Економіка України, 2010. — № 10. — С. 63-73;
9. «Астарта» и «Borsch Ventures» создали совместное агротехнологическое предприятие [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://interfax.com.ua/news/economic/399620.html>;
10. Мнение: инновации в агросекторе используют всего 10% компаний [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://agroportal.ua/news/tehnologii/mnenie-innovatsii-ispolzuyut-vsego-510-agrarnykh-kompanii/>;
11. Food security and climate change. HLPE. Rome: FAO, 2012, 102 p.

УДК 334.716:005.53(045)

О.У. Безчасний, Т.Т. Жовковська

СИСТЕМНО-РЕФЛЕКСИВНІ ТА КОМУНІКАТИВНІ ПРОЦЕСИ У РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Запропоновано підхід до підвищення об'єктивності інформації за рахунок якості комунікацій та мінімізації рефлексивного впливу дозволяє підвищити чистоту інформаційних потоків у процесі підготовки управлінських рішень на промислових підприємствах. Реалізація розробленого підходу дозволить підвищити ефективність системи підготовки й прийняття управлінських рішень на підприємстві

It is proved that for the greater objectivity of the information coming to the subject of management there is a need to minimize the reflexive impact on the outcome of the task performed by the performer.

The experiments carried out within the framework of the research confirm the hypothesis that if the information is characterized by the presence of controlled distortions, then by improving the quality of organizational communications it is possible to minimize the reflexive impact on the quality of input and output information and to prevent further distortion in the stages of the task. If natural distortions (uncontrolled mistakes) prevail, then their detection will allow them to look for ways to eliminate them.

The proposed approach to increasing the objectivity of information at the expense of the quality of communications and minimizing reflexive influence can increase the purity of information flows in the process of preparing management decisions at industrial enterprises. Realization of the developed approach will allow to increase efficiency of the system of preparation and acceptance of managerial decisions at the enterprise.

Ключові слова: інформація, комунікації, управлінські рішення, управління, системно-рефлексивні процеси, вплив, промислові підприємства, розвиток, виробництво.

Keywords: information, communications, management decisions, management, system-reflexive processes, influence, industrial enterprises, development, production.

Необхідною умовою підвищення ефективності промислового виробництва України є управління його розвитком. Вочевидь, що необхідний рівень і якість управління розвитком виробництва на підприємстві не може бути досягнуто без підвищення якості управлінських рішень на всіх рівнях управління.

Розв'язати найскладніші завдання, які постали перед вітчизняною промисловістю в умовах світової фінансової кризи, можна лише на основі скорочення темпів підготовки й підвищення якості управлінських рішень, а також на основі розробки й впровадження сучасних механізмів прийняття рішень в умовах недостатньої поінформованості, самореференції й рефлексії осіб, які беруть участь у підготовці управлінських рішень на підприємстві.

Вагомий внесок у дослідження процесів організації і управління розвитком виробництва внесли роботи: В.П. Боголепова, Я.Г. Берсуцького, З.В. Коробкової, Є.М. Короткова, П.С. Маковєєва, С.В. Мочерного, В.Л. Петренко, М.М. Лепи, О.І. Пушкаря, В.О. Василенка, О.В. Раєвневої, та ін., а також широко відомі праці, присвячені проблемам менеджменту: І. Ансоффа, М.Х. Мескона, Р. Пірса, М. Робінсона, А.А. Томсона, Д. Хіггінса та ін.

Проте, незважаючи на певний науковий доробок кількість і, особливо глибина відомих опублікованих досліджень з проблем управління розвитком промислового виробництва, поки недостатні, не зведені до єдиного ефективного механізму і не враховують впливу системно-рефлексивних процесів у прийнятті управлінських рішень.

Отже, для підвищення об'єктивності інформації та якості комунікацій та інформаційних потоків у процесі підготовки управлінських рішень на промислових підприємствах, існує необхідність дослідження та мінімізації рефлексивного впливу у прийнятті управлінських рішень в процесі розвитку виробництва.

Динамізм ринкового оточення робить необхідним впровадження на промислових підприємствах системи управління розвитком виробництва. Загострення конкуренції під час світової фінансово-економічної кризи кардинально міняє необхідну виробничу модель у порівнянні із традиційною. Сучасне виробництво знаходить властивість безперервних змін, що висуває на перший план значимість ефективного управління розвитком виробництва.

Відповідно до загальних положень формування цілей, генерація й сприйняття образу розвитку виробництва полягає у визначенні необхідного або бажаного стану системи в планованому періоді, а також загальних способів досягнення цього стану. Ціль розвитку виробництва повинна встановлювати певні орієнтири на обрані періоди часу. Цей елемент є найбільш важливим в управлінні, тому що від нього залежить подальший розвиток виробництва й підприємства в цілому.

Мета розвитку виробництва є частиною загальних цілей підприємства. На кожному рівні управління місію необхідно перетворити в конкретні стратегічні цілі. Необхідність прибутковості діяльності підприємства породжує, як одну із цілей, необхідність ефективного управління розвитком виробництва. Таким чином, загальні цілі, що від-

бивають концепцію розвитку, породжують ієрархію завдань, що включає професійні цілі й маркетингові завдання.

Отже, основна ціль розвитку виробництва промислового підприємства — підвищення конкурентоспроможності.

Цілі відбивають концепцію розвитку підприємства й розробляються на тривалу перспективу. Розроблена типова схема ранжирування загальних цілей, що виражаються шляхом формулювання загальних напрямків діяльності підприємства: забезпечення максимальної рентабельності; забезпечення стійкості положення підприємства (у тому числі науково-технічна політика); розробка нових напрямків розвитку (у тому числі розвитку виробництва).

Стратегія розвитку виробництва повинна знайти продовження в плані розвитку виробництва, який є частиною бізнес — плану підприємства. План розвитку виробництва повинен містити наступні розділи: план підвищення технічного рівня виробництва; план підвищення організаційного рівня виробництва; план соціального розвитку колективу; план заходів щодо охорони навколишнього природного середовища; показники організаційно-технічного рівня виробництва (рівень автоматизації, прогресивності технологічних процесів, середній вік технологічного встаткування, рівень організованості управлінських процесів і т.п.); інвестиційні проекти по розвитку виробництва.

Цілі, пов'язані з управлінням розвитком виробництва, відносяться до специфічних, які розробляються після визначення цілей по рентабельності, і носять характер підцілей. Досягнення цих цілей є важливим кроком на шляху здійснення підприємством своєї місії.

Цілями, що відносять до управління розвитком виробництва, є напрямки в області НДДКР — удосконалення технічного рівня виробництва, розвиток нових продуктів; а також цілі розвитку виробництва — впровадження нових технологій, установлення нормативних показників, що забезпечують ефективне використання ресурсів, розробка програм: зниження витрат і контролю якості продукції, виробництва нової й удосконалення продукції, що випускається.

Ефективність процесу управління розвитком виробництва може бути суттєво підвищена, якщо відповідно до поставлених цілей й прийнятою науково-технічної політики виділити типові форми розвитку виробництва: технічний розвиток виробництва, що характеризується переслідуванням у якості основної мети вдосконалювання технічного й технологічного рівня виробництва, впровадження нових технологій; продуктивний розвиток виробництва, який припускає впровадження у виробництво нових і вдосконалювання товарів, що випускаються; комплексний розвиток виробництва сполучає характеристики двох перерахованих вище типів.

Так, у випадку розвитку виробництва по першому типу очевидний вибір у якості основних таких показників планування розвитку виробництва, як:

- рівень механізації й автоматизації виробництва;
- рівень прогресивності технологічних процесів;
- середній вік технологічних процесів;
- фондоозброєність праці працівників і т.ін.

Якщо обраний шлях розвитку виробництва відповідає другому типу, тоді в процесі планування особливу увагу необхідно приділяти таким показникам:

- тривалість розробки й впровадження у виробництво нової продукції;

- кількість нових товарів, що випускаються підприємством за певний період часу;
- частота змін, вироблених у конструкціях товарів, що випускаються, і т.ін.

Третій тип розвитку виробництва, що пропонується у контексті дослідження, характеризується набором таких показників планування, які застосовні як у першому, так і в другому випадку. Їхній вибір визначається комплексним характером завдань, що стоять перед конкретним підприємством.

Таким чином завданням управління розвитком виробництва промислового підприємства є:

- модернізація виробничих систем (протидія модернізації у власних інтересах);
- технологічна модернізація виробничих процесів (лобіювання інтересів третіх осіб);
- раціональний перерозподіл наявних виробничих потужностей; (лобіювання інтересів виробничого підрозділу);
- технічне оновлення виробничих потужностей (лобіювання інтересів виробників устаткування);
- впровадження наукоємної інноваційної продукції (лобіювання інтересів третіх осіб);
- інформаційне забезпечення виробничих процесів (маніпулювання інформацією з позиції приватних інтересів);
- фінансове забезпечення виробництва (корегування фінансових потоків з позиції приватних інтересів).

У процесі рішення практично кожної з визначених задач, на прийняття рішень можливий непрямий вплив різного ступеня, який потрібно ретельно контролювати.

Таким підходом якраз і є широко застосовуваний в роботах В. Лефевра рефлексивний підхід до управління [1]. Суть рефлексивного підходу до управління зводиться до оцінки і обліку поведінки суб'єктів господарювання, обліку людського фактора, передачі підстав для прийняття рішення одним суб'єктом іншому, а також розробка не тільки концепції рефлексивного механізму, а також її реалізація на промисловому підприємстві на основі рефлексивного механізму.

Методологія підготовки прийняття управлінських рішень на підприємстві постійно розвивається. Вона вбирає в себе найбільш сучасні наукові напрямки, до яких слід віднести й механізми мінімізації суб'єктивності управлінських рішень, механізми прийняття рішень в умовах малоструктурованого і неповного інформаційного середовища, рефлексивні механізми взаємодії осіб, які беруть участь у підготовці управлінських рішень та ін. Саме процес організації якісної комунікації рефлексивних механізмів взаємодії осіб, які беруть участь у підготовці управлінських рішень на підприємствах крупного машинобудування потребує проведення чіткої систематизації.

Суб'єктивний аспект управлінської діяльності становлять випрацьовані історичним досвідом, науковим пізнанням, талантом і інтуїтивним шляхом навички, вміння, способи, засоби і знання, вико-мі при прийнятті управлінських рішень. Його дослідження привело до поняття рефлексії і рефлексивного управління, при цьому рефлексія має багатогранне відображення з різних позицій і точок зору: предмет дослідження, здатність, властивість, фундаментальний принцип, регулятивний принцип, принципи свідомості і самосвідомості, детермінанта, процес, механізм і т.ін. [2, с. 7].

Незважаючи на відмінності концептуальних підходів до визначення рефлексивного управління і ролі рефлексії в ньому («механізм вибору», «механізм ліквідації розривів в діяльності», «механізм зворотного зв'язку» [2, с. 7]), загальним базисом для них виступають мета організації та спосіб її обґрунтування.

Функція усвідомлення змісту власної активності і активності суб'єктів зовнішнього середовища в управлінні розвитком і функціонуванням підприємства є розгорнутою формою рефлексії, при якій керівництво підприємства свідомо конструює образ власного підприємства і образи зовнішніх суб'єктів [3].

Форма рефлексії, при якій розробка даних образів стосується автоматично на основі досвіду, звичок, уподобань і свідомо не контролюється, називається швидкої рефлексією.

У той же час управління розвитком підприємства носить рефлексивний характер, оскільки відбувається аналіз існуючих проблем в залежності від станів підприємства в минулому, а також за допомогою інтерпретації можливостей і способів (стратегій) розвитку підприємства, що дозволяють перейти з поточного стану в цільове за необхідний (або допустимий) проміжок часу

Поява рефлексивного управління як методу соціального контролю стала розвитком і логічним продовженням наукових праць Д. Канемана та О. Тверського [4], у яких аргументовано доведена нерациональність поведінки суб'єктів економічних систем.

Саме під рефлексією прийнято розуміти відображення й дослідження пізнавального акту [5], процес самопізнання суб'єктом внутрішніх психічних актів і станів, а також осмислення суб'єктом того, якими засобами й чому він викликав враження в іншого суб'єкта [6]. У системах взаємодії двох суб'єктів виділяють три ранги рефлексії. Так, рефлексія суб'єкта щодо своїх власних понять про реальність, принципів своєї діяльності називається рефлексією першого рангу, або авторефлексией. Рефлексія другого рангу має місце щодо понять про реальності іншого суб'єкта. Поняття суб'єкта в рамках рефлексії другого рангу про поняття іншого про його поняття характерні для рефлексії третього рангу (у контексті даного дослідження особлива увага приділяється рефлексії другого рангу). З погляду проінформованості суб'єкта виділяють інформаційну й стратегічну рефлексію [7].

Отже найвищий ступень можливого впливу пропонуємо розглядати на стадії підготовки технічного оновлення виробничих потужностей підприємства, для цього по – перше визначимо для кожного з етапів підготовки завдання та суб'єктів виконання; по – друге спрогнозуємо для кожного з етапів можливі мотиви спотворень інформації. Доцільно розглядати два основних варіанта спотворення – навмисне спотворення інформації (обман) та суб'єктивний образ об'єктивної реальності тобто ненавмисне спотворення.

Отже для більшої об'єктивності інформації, що поступає до суб'єкта управління виникає необхідність мінімізації рефлексивного впливу на результат виконання завдання з боку виконавця. Але існує потенційна можливість різноманітної реакції і з боку суб'єкта управління на одне й теж інформаційне повідомлення з боку суб'єкта виконання.

Комунікативні вузли можуть контролювати визначення моменту, після якого може піти корегування за рахунок попередньо спотвореної інформації.

Проведені в рамках дослідження експерименти підтверджують гіпотезу про те, що якщо в інформації характерна наявність контрольованих спотворень, то за допомогою підвищення якості організаційних комунікацій можливо мінімізувати рефлексивний вплив на якість вхідної й вихідної інформації й запобігти подальшому її викривленню по етапам виконання завдання. Якщо ж переважають природні спотворення (неконтрольовані помилки), то їх виявлення дасть можливість шукати шляхи їх усунення.

Запропонований підхід до підвищення об'єктивності інформації за рахунок якості комунікацій та мінімізації рефлексивного впливу дозволяє підвищити чистоту інформаційних потоків у процесі підготовки управлінських рішень на промислових підприємствах. Реалізація розробленого підходу дозволить підвищити ефективність системи підготовки й прийняття управлінських рішень на підприємстві.

1. *Лефевр В.А.* Рефлексия / В.А. Лефевр. — М.: Когито-Центр, 2003. — 496 с.;
2. *Усов В.Н.* Рефлексивное управление: философско-методологический аспект: автореф. дис. на соиск. уч. степ.д — ра философ. наук: 09.00.01 «Онтология и теория познания» / В.Н.Усов. — Екатеринбург: УрГУ им. А.М. Горького, 2008. — 44 с.;
3. Различные формы рефлексии [Электронный ресурс] // Market—journal.com. — Режим доступа <http://www.market-journal.com/voprosiupravleniya/63.html>;
4. Словарь практического психолога / сост. С.Ю. Головин. — Минск: Харвест; М.: Изд — во АСТ, 2001. — 800 с.;
5. Философский энциклопедический словарь / сост. Губский Э.Ф., Корабельная Г.В. — М.: Инфра — М, 2003. — 576 с.;
6. *Kahneman D.* Prospect theory: an analysis of decisions under risk /D. Kahneman, A. Tversky // *Econometrica*. — 1979. — Vol. 47. — P. 263 — 291;
7. *Лепя Р.Н.* Ситуационный механизм подготовки и принятия управленческих решений на предприятии: методология, модели и методы: моногр /Р. Н. Лепя НАН Украины. Ин-т экономики пром — сти. — Донецк: Юго — Восток, Лтд, 2006. — 308 с. — с. 307.

УДК 334.716:33.05(045)

А.В. Шостаковська

НАПРЯМИ ЗМІН ЯКОСТІ РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

В статті визначено основні напрямки змін якості розвитку промислового виробництва країни в сучасних умовах позначаються наступними фактами: увага приділяється не кількісним, а якісним показникам розвитку. Доведено, що основними складовими якості розвитку сучасного промислового підприємства виступають якісне управлінське рішення, корпоративна культура (місія, бачення, базові цінності та корпоративна етика), постійне посилення діяльності; інноваційний розвиток та професіоналізм керівництва.

The article defines the main directions of changes in the quality of industrial development of the country in modern conditions: review of existing approaches to the study of the quality of development of industrial production; updating the production apparatus by creating, producing